

بحران تغییرات اقلیمی و چالش های ژئوپلیتیک نظام غلات چین

نویسنده: حسین شیرزاد^۱

منبع: پایگاه خبری کشاورزی آینده جهان

تاریخ انتشار: ۱۸ اردیبهشت ۱۴۰۲

یک ضرب المثل چینی معتقد است که "مردم غذا را بهشت خود می دانند". قاموس این گزاره چینی نشان دهنده اهمیت امنیت غذایی در چین است. چنانکه برای هزاران سال، امنیت غذایی یک اولویت کلیدی برای مقامات سیاسی چینی بوده و تا به امروز هم این رویکرد ادامه داشته است. اما واقعیت آن است که جهان در حال حاضر در حال تجربه یک بحران جهانی غذایی است. قیمت های بی سابقه مواد غذایی میلیون ها نفر را به فقر شدید، تشدید گرسنگی و سوء تغذیه سوق داده است. این بحران جهانی غذا توسط چندین عامل کلیدی، از جمله کووید-۱۹، شوک های اقلیمی، جنگ روسیه و اوکراین، و سیاست های دولت که تجارت را مخدوش می کند، آغاز شد و همچنان ادامه دارد. در بحبوحه تشدید بحران جهانی غذا، نگرانی های داخلی و بین المللی در مورد امنیت غذایی چین، پرجمعیت ترین کشور جهان و بزرگترین واردکننده مواد غذایی، افزایش یافته است و تهدیدات فزاینده ناشی از شوک های اقلیمی و بدتر شدن روابط چین با ایالات متحده و سایر کشورهای غربی، که در میان تامین کنندگان اصلی محصولات کشاورزی چین هستند، به نگرانی های فزاینده ای در مورد وضعیت امنیت غذایی چین دامن زده است. در پاسخ، رهبران برجسته چین نیز بارها بر اهمیت استراتژیک حفاظت از امنیت غذایی کشور تاکید کرده اند. به عنوان مثال، در آوریل ۲۰۲۱، رئیس جمهور چین "شی جین پینگ" اعلام کرد که "امنیت غذایی یک پایه مهم برای امنیت ملی است". او با ارتباط عمومی امنیت غذایی با امنیت ملی چین، خواستار تلاش های بیشتر برای حفظ امنیت غلات و حفاظت از زمین های کشاورزی برای افزایش تولید داخلی شده است.

اما، سال ۲۰۲۲ برای چین بدون شک یک سال چالش برانگیز برای کشاورزی بود، در درجه اول به دلیل شوک های آب و هوایی و ادامه اختلالات ناشی از سیاست "کووید صفر"، و ذکر این نکته که تابستان گذشته خشک ترین و گرم ترین تابستان کشور از زمان شروع ثبت رکوردهای آب و هوایی در سال ۱۹۶۱ بود. موج گرمای شدید منجر به خشکسالی در حوضه رودخانه یانگ تسه (YRB) شد و بیش از ۹۰۰ میلیون نفر را در چین در بیش از ۱۷ استان، و حدود ۲.۲ میلیون هکتار از اراضی کشاورزی، از جمله اراضی کشاورزی مورد استفاده برای برنج را تحت تأثیر قرار داد. برآورد شده از آنجایی که حوضه رودخانه یانگ تسه دو سوم برنج چین (عمدتاً برنج ایندیکا) را تولید می کند

که پرمصرف ترین محصول اصلی در این کشور است، خشکسالی احتمالاً تأثیر قابل توجهی بر تولید ملی برنج داشته است و قطعاً عدم تعادل ساختاری در عرضه برنج چین را تشدید می کند. از آنجایی که موج گرما، خشکی و خشکسالی بسیاری از مناطق جنوبی چین را سوزانده است، شمال چین و جنوب چین هر دو تحت تأثیر بارندگی بی سابقه و سیل قرار گرفتند. اگرچه سیل تابستانی در مناطق مختلف چین رایج است، اما رویدادهای شدید آب و هوایی در ۳۱ استان طی سال‌های اخیر به دلیل تأثیرات تغییرات اقلیمی، مکرر، ویران‌گر و شدیدتر شده‌اند. در ژوئیه ۲۰۲۲، در منطقه خودمختار "گونگشی"، یکی از مناطقی که بدترین آسیب‌ها را دیده است، بلایای ناشی از باران بر تولیدات کشاورزی، خانه‌ها و جاده‌ها تأثیر بسیاری گذاشت. برآوردها نشان می دهد که این امر باعث زیان اقتصادی مستقیم بیش از ۱۲.۴۸ میلیارد یوان (۱.۸۶ میلیارد دلار) شده است. جدای از کووید-۱۹ و رویدادهای شدید آب و هوایی، جنگ اوکراین و روسیه بر منابع کشاورزی خارجی و تولیدات کشاورزی داخلی چین تأثیر بیشتری گذاشته است. به عنوان مثال ذرت را در نظر بگیرید؛ چین به عنوان بزرگ‌ترین واردکننده ذرت در جهان، در سال ۲۰۲۱، مجبور شد ۲۸.۳۵ میلیون تن ذرت وارد کند که ۱۵۲ درصد بیشتر از سال ۲۰۲۰ بود که نشان دهنده ۹.۴ درصد مصرف ذرت داخلی است. در این میان، بیشترین واردات از ایالات متحده، اوکراین و برزیل انجام شده است که واردات اوکراین یک سوم کل این مقدار را تشکیل می دهد. همچنین چین برای سال‌ها واردات گندم عمدتاً از استرالیا، کانادا و ایالات متحده انجام می داده است، با این حال، به دلیل جنگ تجاری با ایالات متحده، مسئله تایوان، تعارضات دریایی جنوب چین، مسئله جزایر و روابط تیره با کشورهای غربی، چین در استراتژی جدید خویش با نگاه به روسیه و کشورهای آسیای مرکزی مانند قزاقستان به دنبال تنوع بخشیدن به منابع واردات گندم خود است و به عنوان بخشی از تلاش‌های متنوع‌سازی واردات گندم؛ چین و روسیه در سفر ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه به پکن برای افتتاحیه بازی‌های المپیک زمستانی در فوریه ۲۰۲۲، توافقنامه‌ای را در مورد عرضه گندم امضا کردند تا چین بتواند به طور بالقوه عرضه گندم خود را بهبود بخشد. با این حال، در زمینه تامین نهاده‌ها هم جنگ اوکراین و روسیه به طور قابل توجهی بر عرضه جهانی غذا و بر تامین کنندگان خارجی مواد غذایی چین تأثیر گذاشته است. جنگ از یک طرف جریان محصولات کشاورزی و کودهای شیمیایی را از طریق منطقه مختل کرد و باعث تاخیر و افزایش هزینه‌های صادرات مواد غذایی شده و از سوی دیگر، تحریم‌های اقتصادی اعمال شده توسط کشورهای مختلف علیه روسیه و بلاروس در سال گذشته بر تجارت کشاورزی و کودهای شیمیایی تأثیر گذاشته و منجر به کاهش صادرات و افزایش قیمت محصولات غذایی شده است.

ابتکارات امنیت غلات چین در سال ۲۰۲۲

علیرغم چالش‌های متعدد، آمارهای رسمی ارایه شده از سوی چین نشان می دهد که امنیت غذایی این کشور به دلیل افزایش تولید داخلی و ذخایر انبوه چین در واقع به خوبی محافظت شده است. بر اساس گزارش اداره ملی آمار (NBS)، تولید غلات این کشور به ۶۸۶.۵۳ میلیون تن رسید که نسبت به سال قبل ۰.۵ درصد افزایش داشته است. این

هشتمین سال متوالی بود که کل تولید غلات چین از ۶۵۰ میلیون تن فراتر رفت. علاوه بر این، زمین های زیر کشت با ۰.۶ درصد افزایش سالانه به تقریباً ۱۱۸.۳۳ میلیون هکتار رسیده است،

علاوه بر این، چین مقادیر قابل توجهی از ذخایر غلات جهان را در اختیار دارد. ذخایر برنج، گندم و ذرت چین در دهه های اخیر به طور پیوسته رشد کرده است. بر اساس گزارش اکونومیست که به نقل از وزارت کشاورزی ایالات متحده است، چین تا اواسط سال ۲۰۲۲ دارای ۶۹ درصد ذخایر ذرت، ۶۰ درصد برنج، ۵۱ درصد گندم و ۳۷ درصد از دانه های سویا بود. اگرچه چین جزئیات مربوط به ذخایر خود را منتشر نکرده است، مقامات اداره ملی غذا و ذخایر استراتژیک این کشور خاطر نشان کردند که عرضه در بازار غلات داخلی "کاملاً تضمین شده است"، و ذخایر غلات در "سطح بالایی تاریخی" است. دولت چین برای اطمینان دادن به مردم چین و جامعه بین المللی مبنی بر اینکه این کشور با خطرات امنیتی قریب الوقوع غلات روبرو نخواهد شد، علناً به برداشت غلات و سیستم های ذخیره عظیم غلات اشاره کرده است. به عنوان مثال، شی جین پینگ در سخنرانی سال جدید خود در سال ۲۰۲۳ گفت: «با وجود بحران جهانی غذا، ما برای نوزدهمین سال متوالی محصول پرفروش تری را تضمین کرده ایم که ما را در موقعیت قوی تری برای تضمین تامین غذای مردم چین قرار می دهد.»

نگاهی به به آینده

در حال حاضر قضاوت در مورد قابلیت اطمینان داده های رسمی کشاورزی چین و در نتیجه وضعیت امنیت غذایی این کشور در سال ۲۰۲۳ دشوار است. با این وجود، حداقل در کوتاه مدت، به نظر نمی رسد نگرانی قابل توجهی وجود داشته باشد. چین به عنوان بزرگ ترین مصرف کننده و وارد کننده کالاهای کشاورزی در جهان، نفوذ قابل توجهی بر بازارهای جهانی دارد. در سال ۲۰۲۱، واردات محصولات کشاورزی چین با ضریب ۲.۶ از صادرات این کشور بیش تر شد و به ۲۱۹.۸ میلیارد دلار رسید. با رشد طبقه متوسط چین، تقاضای داخلی آن برای مواد غذایی با کیفیت بالا و به ویژه گوشت و محصولات لبنی نیز افزایش می یابد. با این حال، هر دو نسبت به غلات و سبزیجاتی که به عنوان بخشی از رژیم های غذایی سنتی مصرف می شوند، به منابع آبی و زمین بیش تری نیاز دارند. در عین حال، منابع تولید در حال کاهش است. به عنوان مثال، چین ۲۰ درصد از جمعیت جهان را دارد اما کم تر از ۷ درصد از منابع آب شیرین جهان را در اختیار دارد که این کشور را به یکی از کم آب ترین کشورهای جهان تبدیل می کند. بنابراین، برای دهه ها، سیاست کشاورزی چین بر افزایش بهره وری کشاورزی، به ویژه از طریق نهاده های بالاتر کود، آفت کش ها و آبیاری، که به قیمت زمین های قابل کشت و منابع آب تمام می شود، متمرکز بوده است. تخمین زده می شود که "گذار تغذیه ای" کنونی در چین بین سال های ۲۰۲۰ تا ۲۰۵۰ به ۳ تا ۱۲ میلیون هکتار زمین اضافی نیاز دارد. بر آوردن این امر دشوار خواهد بود، زیرا چین در حال حاضر برای حفظ سطح زمین های کشاورزی فعلی خود به شدت در تلاش است. در ۱۱ ژوئن ۲۰۲۲، وزارت کشاورزی و امور روستایی چین (MARA) یک برنامه سرمایه گذاری روستایی را

برای تثبیت تولید غلات و گسترش تولید سویا و دانه های روغنی راه اندازی کرد. این شامل استفاده از ذخیره سازی "هوشمند" غلات بود.

در سال ۲۰۲۱، چین ۱۴۲ میلیون تن ذخایر گندم داشت. این بدان معناست که در حالی که چین ۲۰ درصد از جمعیت جهان را دارد، احتمالاً بیش از ۵۰ درصد از کل ذخایر گندم جهان را به عنوان ذخیره در اختیار دارد. همین امر را می توان در مورد ذرت که عمدتاً در خوراک دام استفاده می شود مشاهده کرد. چین با نرخ خودکفایی ۹۵.۸ درصد یکی از تولیدکنندگان کلیدی ذرت است. با این حال، این کشور همچنین بزرگ ترین واردکننده خالص ذرت در جهان است. در پایان فصل گذشته، چین ۲۱۰ میلیون تن ذرت داشت که بیش از دو سوم (۶۸ درصد) ذخایر جهانی را تشکیل می داد. تقاضای بالای فعلی چین برای محصولات استراتژیک کشاورزی اغلب به عنوان واکنشی به شوک های کوتاه مدت مانند همه گیری کووید-۱۹ و اخیراً جنگ در اوکراین تلقی می شود. با این حال، به احتمال زیاد پاسخی به روندهای کلان بلندمدت، به ویژه آن هایی است که ناشی از تغییرات آب و هوایی، رشد جمعیت و مصرف بیش تر پروتئین های حیوانی میباشند هم هست. بخش قابل توجهی از جمعیت چین به سطوح در آمد بالاتری رسیده اند و بنابراین تقاضا برای غذا در بازارهای جهانی به طور پیوسته افزایش خواهد یافت. لذا مشخص نیست که آیا افزایش بهره وری می تواند در مواجهه با تغییرات آب و هوا و منابع کمیاب آب، همگام باشد یا خیر؟

با توجه به افزایش قیمت جهانی مواد غذایی و تشدید ناامنی غذایی، باید توجه داشت که قیمت مواد غذایی در چین، به جز گوشت خوک، تا حد زیادی ثابت مانده است. به عنوان مثال، در نوامبر ۲۰۲۲، قیمت مواد غذایی در چین ۳.۷ درصد نسبت به سال ۲۰۲۱ افزایش یافت که نسبت به ۷ درصد افزایش در اکتبر روند کاهشی داشت، در حالی که قیمت گوشت خوک افزایش قابل توجهی ۳۲.۲ درصدی را تجربه نمود. با این حال، از دیدگاه بلندمدت، وضعیت امنیت غذایی چین با عدم قطعیت های متنوعی روبرو است. با توجه به افزایش فراوانی، طول مدت و شدت رویدادهای شدید آب و هوایی مانند خشکسالی و سیل شدید در چین، در کنار کیفیت و کمیت پایین منابع آب و زمین های به شدت آلوده، باید دید که پکن تا چه حد می تواند این مشکلات را برای افزایش تولید در سال ۲۰۲۴ حل کند.

بهبود بیش تر تولید داخلی برای حفظ امنیت غذایی چین از آنجایی که چین نقش مهمی در عرضه جهانی غذا و تجارت جهانی غذا ایفا می کند، در کنار قابلیت اطمینان و شفافیت آمارهای کلیدی کشاورزی این کشور هم به نفع جهان و هم به نفع چین است. ممکن است هدف چین خودکفایی کامل از نظر محصولات غذایی عمده باشد، اما بدون کاهش منابع و زیان های گسترده در رفاه و کیفیت زندگی نمی تواند به آن دست یابد. برای تسلط بر چالش های آینده، چین باید در بازارهای بین المللی بیش تر شرکت کند تا ریسک های مختلف تولید، قیمت و لجستیک را به اشتراک بگذارد. برای چین، پویایی تجارت بین المللی کشاورزی جهت تضمین امنیت غذایی خود یک ضرورت است.